

habilitován v roce 1903, to mu bylo 30 let. O čtyři roky později byl jmenován profesorem. Myslím si, že bychom neměli odkládat udělování vědeckých a pedagogických hodností ani dnes. Nebezpečí, že nezískáme na teoretické ústavy kvalitní vědecké pracovníky a učitele, je v současnosti zřetelné a neměli bychom ho podceňovat, pokud chceme brát odkaz profesora Edwarda Babáka vážně.

B. FIŠER

Vzpomínka na Mihajlo Rostohara (1878-1966)

K významným, svérázným a zakladatelským osobnostem naší univerzity patří profesor Mihajlo Rostohar. Narodil se 3. 7. 1878 v Brežích v Slovinsku, své vlasti zůstal celý život věrný, znovu se tam vracel a po bohatém životě v Golegu 5. 8. 1966 ve věku 88 let zemřel. V mládí byl aktivním členem vlasteneckého sdružení a byl literárně činný. Studoval od r. 1901 na univerzitě ve Vídni medicínu, přírodní vědy a psychologii, experimentální psychologii a noetiku ve Štýrském Hradci; doktorát filozofie získal ve Vídni 1906 na základě disertace *Ueber Hypothesen und ihre erkenntnistheoretische Bedeutung*. Získal stipendijní pobyt ve slavném psychologickém ústavu W. Wundta v Lipsku. Vídeňský prof. Jodl ho doporučil prof. T. G. Masarykovi, u něhož se Rostohar v roce 1911 habilitoval prací *Theorie hypotetického soudu*, v níž zpracoval hraniční otázky logiky a psychologie; tuto tematiku přednášel na FF UK, ale především rozvíjel experimentální metodologii. Přes nepřítelství pozitivistického filozofa a psychologa F. Krejčího si v letech 1911-12 vybuďoval z vlastních prostředků ve fyziologickém ústavu prof. F. Mareše experimentálně psychologickou laboratoř (1924 ji přemístil do Brna). V roce 1915 narukoval a ke konci 1. světové války se jako důstojník rakousko-uherské armády stal mluvčím při vyhlášení občanské neposlušnosti monarchii. Podílel se na založení univerzity v Lublani. Když pro křivě nařčení nebyl navržen za profesora, vrátil se r. 1920 do Prahy. V r. 1923 byla jeho venia docendi převedena z UK na MU v Brně, kde působil nejprve ve

fyziologickém ústavu prof. Babáka, od roku 1924 jako mimořádný profesor systematické filozofie (po O. Zichovi vedl několik let filozofický seminář), než byl roku 1931 jmenován řádným profesorem psychologie na MU. Mezitím již r. 1926 prosadil zřízení Psychologického ústavu (díky vzácnému porozumění tehdejšího rektora E. Babáka). S přerušením válečných let zde působil do roku 1948; v roce 1934-35 byl děkanem FF MU. K jeho přátelům na fakultě patřil prof. Havránek, prof. Trávníček, který mu zajišťoval korektury publikací, a pedagog prof. Uher; díky jeho varování před gestapem mohl Rostohar včas uprchnout. V Jugoslávii bojoval proti ustašovcům a Němcům, byl zajat, ale v r. 1945 se mu podařilo uprchnout ze zajateckého tábora. Vrátil se do Brna s partyzánskou čepicí a ihned pokračoval v rozsáhlém výukovém programu (obecná, strukturální, sociální, vývojová psychologie; například v roce 1947 jsme u něho zapisovali obecnou psychologii v rozsahu 5 hodin týdně a k tomu 2 hodiny cvičení pro pokročilé). Semináře měly u něho ústřední význam. K rituálu patřilo, že Rostohar, muž robustní postavy, usedl na „svou“ židli, z jedné strany doc. L. Kolaříková, z druhé strany prof. V. Chmelař. V článku z šedesátých jsme mohli číst, že v r. 1948 odešel na zasloužený odpočinek. Je to konvenční fráze, jak o tom svědčí jeho další činnost. Po svém emeritování sice ještě zastával funkci rektora tehdy zřízené Vysoké školy sociální v Brně (zrušena 1951), ale mezitím věnoval plnou energii budování Psychologického ústavu na FF v Lublani. Jestliže jako první Rostoharova budovatelskou etapu vymezíme vytvoření experimentální laboratoře v Praze před 1. světovou válkou a druhou etapu datujeme založením Psychologického ústavu na FF MU v Brně 1926, zajišťujícího rozsáhlý výukový program, kontakty s praxí poradenskou a průmyslovou, a od roku 1935 seskupení spolupracovníků kolem časopisu *Psychologie*, který Rostohar redigoval – pak rokem 1950 začíná třetí budovatelská etapa. Ve věku 72 let zakládá Psychologický ústav na lublaňské univerzitě, vydává učební texty, píše monografie, experimentálně zkoumá prožívání filmu u mládeže. Roku 1958 je vyznamenán slovinským řádem Za zásluhy o národ I. stupně. Před univerzitní budovou je jeho busta. V Brně mezitím vyšla Rostoharova monogra-

fie Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti (1950), jejíž název sám o sobě provokoval některé horké hlavy na fakultě ke kritice z pozice čerstvě převzaté marxistické ideologie. V letech 1948-49 byli někteří z Rostoharových žáků při prověrkách vyloučeni ze studia, někteří emigrovali. V padesátých a v šedesátých letech chyběla brněnské psychologii Rostoharova pevná ruka. Další vývoj psychologie na filozofické fakultě se nezdíka opíral o taktiku „abychom nenarazili“; to už byl troud Rostoharova bohatýrského působení. Když po odstavu let navštívil roku 1957 tehdejší katedru v jedné z jejích proměn, vyjádřil sice potěšení, že se mohl setkat s někdejšími spolupracovníky a žáky, ale bylo patrné, že zachytil atmosféru té doby.

Podrobněji ve sborníku Mihajlo Rostohar (1978-1966) v tradici celostní a experimentální psychologie (MU, Brno1999).

J. ŠVANCARA

Temperamentní vědec a odvážný iniciátor Roman Jakobson

V letošním roce vzpomínáme 110. výročí narození profesora Masarykovy univerzity Romana Osipoviče Jakobsona. V předvečer invaze pěti států Varšavské smlouvy v srpnu 1968, kdy se v Praze konal Mezinárodní sjezd slavistů, jehož byl spoluorganizátorem, dostal tento profesor Masarykovy univerzity, později této funkce zbavený, čestný doktorát Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně.

Narodil se 28. září 1896 v Moskvě, kde studoval na místní univerzitě, zemřel v roce 1982 v USA. Na počátku 20. let 20. století přichází jako tlumočnick Ruského červeného kříže repatriovat své krajany, kteří tu pobývali jako váleční zajatci z časů Rakouska-Uherska. V Praze se seznamuje s českou levicovou literaturou, především s tehdy mladými básníky, jako byli mj. Vítězslav Nezval nebo Jaroslav Seifert (podle J. Michla to byl patrně Jakobson, kdo se se svým doporučením nejvíce zasloužil o udělení Nobelovy ceny právě jemu, sám Seifert to přiléhavě charakterizoval tak, že jde o cenu pro celou básnickou generaci). Doktorát filozofie dostal na německé Univerzitě Karlově, habilitoval se za dramatických

okolností v Brně pro obor ruská filologie. V dubnu 1939, pár týdnů po okupaci zbytku českých zemí, kdy mu jako Židovi (konvertoval však od judaismu k pravoslaví) hrozilo smrtelné nebezpečí, odchází nejprve do Maďarska a pak postupně do Dánska a Norska, kde ho wehrmacht vždy dostihl, a nakonec do neutrálního Švédska, kde byl sice zatčen, ale odkud se mu podařilo snad poslední možnou lodí odjet do USA (konec jeho pobytu v Brně je spojen s řadou pozoruhodných osobních událostí, je známa i přesná adresa jeho kodaňského pobytu apod.). Teprve tam udělal velkolepou kariéru světového lingvisty a literárního vědce, který zasáhl do neobvykle širokého okruhu problémů od dialektologie přes fonetiku a fonologii, teorii verše k literární historii, teorii, poetice a k dětské řeči. Pro meziválečné Československo, pro československou a českou vědu znamenala mnoho jeho iniciativa při založení Pražského lingvistického kroužku s jeho synchronním a funkcionálním chápáním jazyka a literatury. Jako jeden z mála členů kroužku (snad ještě René Wellek, 1903-1995) dovedl tuto metodu spojovat výrazněji také s literární komparatistikou. Bylo by asi vozeňním sov do Athén založit tuto úvahu na výčtu Jakobsonových děl, nicméně některá přece jen nemůžeme neuvést.

Pro studium Jakobsonova světového názoru (podle zjištění klasického filologa Františka Novotného, 1881-1964, jenž byl tímto úkolem pověřen profesorským sborem FF MU, byl Roman Jakobson ještě v době konání brněnské habilitace občanem SSSR; do Československa po sovětské okupaci již nikdy nepřišel, zato ve všech dobách měl otevřené dveře do SSSR, a to i publikačně) na počátku 20. let minulého věku je příznačná práce *Vliv revoluce na ruský jazyk* (1921). Jakobson začal především jako studentský účastník dialektologických expedic Moskevské univerzity: z toho čerpal i pro práci, již vydal až v Praze a kde mohl uplatnit i oblast foneticko-fonologickou (vydáno rusky r. 1927 v rozsahu 82 stran jako *Fonetika jednoho severoruského nářečí...*). Samozřejmě mnohem proslulejší je rusky psaný spis *Nejnovější ruská poezie* vydaný taktéž v Praze r. 1921, a vzápětí slavná versologická, také rusky psaná studie *O českém verši především ve srovnání s ruským* (1923) a české *Základy českého verše* (1926). Značný zájem projevuje Ja-